

Punainen Risti

**Suomen Punaisen Ristin
Psykologien Valmiusryhmän
toimintavuodet 2013–2023**

**Suomen Punaisen Ristin
Psykologien Valmiusryhmän
toimintavuodet 2013–2023**

Kirjoittajat:

Päivi Tervamaa

Salli Saari

Kaisa Hallberg-Virtanen

Karita Tupeli

Leena Vauhkonen

Tuija Holm

Tiina Taijonlahti

Sanna Korpela

Jarno Tuominen

Atte Varis

Toimitus:

Atte Varis

Sanna Sutela

Graafinen suunnittelu ja taitto: Punainen Risti,
Viestinnän palvelut, Meri Luoto

© Suomen Punainen Risti

ISBN: 978-951-658-222-4 (pdf)

Kansikuva: Joonas Brandt

Sisältö

Esipuhe	6
Jämijärven lento-onnettomuus 2014 ja vertaistukityö.....	10
Imatran ampumisvälikohtaus 2016	13
Turun joukkopuukotus 2017	15
Kuopion kouluisku 2019	20
Porin Keskuskartanon tulipalo 2019	26
Jyväskylän senioritalon tulipalo 2020	28
Koronatyö 2020–2023	31
Vastaamon tietomurto 2020.....	38
Evakuointi Afganistanista 2021	40
Hämeenlinnan ampumisvälikohtaus 2021.....	42
Aseellinen konflikti Ukrainassa 2022–.....	43
Aikajana 2013–2023	44

Esipuhe

Kuva: Petri Mulari

Tämän julkaisun tarkoituksena on esitellä Suomen Punaisen Ristin psykologien valmiusryhmän toimintaa vuosien 2013–2023 ajalta ryhmän täyttäessä 30 vuotta.

Ryhmän toiminnan kahtakymmentä ensimmäistä vuotta (1993–2013) ja ryhmän alkuvaiheita perustamishistorioineen on käsitelty kattavasti toiminnan 20-vuotisjulkaisussa: *Kriisistä kriisiin – 20 vuotta. Katsaus psykologien valmiusryhmän historiaan.*

Ryhmän toiminnan historiasta ja kahdesta ensimmäisestä vuosikymmenestä kiinnostuneiden kannattaa ehdottomasti tutustua tähän dokumenttiin.

Toiminnan kolmas vuosikymmen 2013–2023 on ollut täynnä erilaisia kriisitilanteita. Ajanjaksoon mahtuu kaksi teräasehyökkäystä Turun joukkopuukotuksen ja Kuopion kouluiskun tiimoilta. Kahdesti on työskennelty myös ampumistapausten parissa: Imatran ampumisvälikohtaus ja Hämeenlinnan poliisiampuminen tuottivat paljon kriisityötä. Kahdesti aktivoiduttiin myös tulipalojen seurausten kanssa: Porin Keskuskartanon ja Jyväskylän senioritalon paloissa työskenteli muutama ryhmän työntekijä. Ajanjaksoon mahtuu myös mm. Jämijärven lentoturman vertaistukitilaisuus sekä Afganistanin evakuointioperaation parissa tehty työ.

Lisäksi kolmanteen kymmenvuotisjaksoon kuuluvat koronavuodet 2020–2023, jolloin psykologiryhmän kriisityö tehtiin ensimmäistä kertaa lähes kokonaan etätyönä verkon kautta. Muutaman vuoden ajan etänä hoidettiin myös ryhmän sisäiset puolivuositaispalaverit, koulutukset ja johtoryhmän kokoontumiset. Etätyöstä saatuja oppeja käytettiin saman tien Vastaamon tietomurtotapauksen kriisityön yhteydessä. Lisäksi Ukrainassa käytävän aseellisen konfliktin seurausten parissa tehty työ mahtuu kymmenvuotisjakson viimeiseen vuoteen 2022–2023.

Lisäksi ryhmän jäseniä on aktivoitunut useampiin pienempiin yksittäisiin kriisityön tehtäviin ja onnettomuuksiin. Myös moninainen tiedotusvälineissä asiantuntijana esiintyminen on ollut ryhmäläisille yleistä erilaisten kriisitilanteiden yhteydessä. Viestintä ja tiedotustyö korostui erityisesti korona-aikana lähityönä tehtävän kriisityön tultua rajoitusten takia haastavaksi.

Toivottavasti tämä 30-v. juhlaulkaisu tavoittaa kriisityöstä kiinnostuneita lukijoita ja lisää uskoa siihen, että oikein ajoitettu ja hyvin toteutettu akuutti kriisityö puolustaa edelleen paikkaansa akuuttien kriisitilanteiden lievittäjänä ja osaltaan myös ohjaa jälkihoitoa.

Mielenkiintoisia lukuhetkiä!

Helsingissä 2023

Atte Varis

Suomen Punaisen Ristin
psykologien valmiusryhmän
johtaja, psykologi

*Suuronnettomuuksia,
joissa ryhmä on ollut
mukana*

Rinnalla

*Korkealla ilmassa,
ei-kenenkään maalla.
Kenelle kuuluu suru, joka laskeutuu tuhkana maahan,
heittäen järkytyksen kalvon niiden päälle,
jotka avuttomasti,
pakosta sen vastaanottavat?
Ei-kenellekään,
Samalla kaikille, minulle, sinulle.*

*Hauras henkäys toisen vieressä,
sisäänpäin katsovana, surua hengittävänä,
kertoen muille omastaan,
jakaen sitä, mitä oli, mitä ei enää ole,
järkytystä, kipua, vihaa, kaipausta, lohtua,
surun merkitsemänä
antaen luvan jäljelle, joka on ikuinen.
Yhdessä hetki on kevyempi.*

Päivi Tervamaa

Jämijärven lento-onnettomuus 2014 ja vertaistukityö

Teksti: Salli Saari

Jämijärvellä tapahtui pääsiäissunnuntaina 20.4.2014 lento-onnettomuus, jossa menehtyi kahdeksan laskuvarjohyppääjää. Hyppääjiä kuljettanut lentokone putosi maahan ja syttyi palamaan Jämijärven lentokentän läheisyydessä. Koneen lentäjä ja kaksi laskuvarjohyppääjää ehti pelastautua koneesta ennen sen maahan syöksymistä. Kaikki muut koneessa olijat menehtyivät onnettomuudessa. Jämijärven lentokentällä oli tapahtumahetkellä useita laskuvarjohyppääjien omaisia, jotka näkivät onnettomuuden. Lisäksi lentokentällä oli runsas määrä sivullisia, jotka osallistuivat alueella järjestettyyn pääsiäistäpahtumaan.

Akuutti kriisityö

Sunnuntaina välittömästi onnettomuuden jälkeen Jämijärven lentokentällä psyykkisestä ensiavusta vastasivat Satakunnan keskussairaalan henkisen ensiavun yksikkö ja Punaisen Ristin vapaaehtoiset.

Kaikki menehtyneet ja pelastuneet olivat Tampereelta tai sen lähiseudulta, joten uhrien kriisiavusta huolehtiminen siirtyi jatkossa Tampereelle ja Pirkanmaan sairaanhoitopiirin alueelle. Onnettomuutta seuraavana päivänä Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksen valtakunnallisesta koordinaatiosta vastaavat kriisityöntekijät matkustivat Tampereelle ja yrittivät löytää paikallista tahoja huolehtimaan kriisiavusta.

TAYS:n edustaja totesi, että kriisiavun järjestäminen ei kuulu heille, eikä muutaakaan paikallista tahoja löytynyt tätä järjestämään. Vantaan kriisityöntekijöiden aloitteesta Tampereella järjestettiin tilaisuus pääsiäismaanantai-iltana. Tähän tilaisuuteen pyydettiin Suomen Punaisen Ristin psykologien valmiusryhmästä kolme psykologia. Tilaisuudessa tarjottu kriisiapu oli lähinnä psykologista ensiapua johtuen tilaisuuden ajankohdasta sekä järjestelyistä. Uhrien kokemusten syvempi käsittely olisi edellyttänyt rauhallisemmat, yksityisyyden suojan tarjoavat tilat ja enemmän aikaa.

Kriisityön jatkuminen

Kun paikallista kriisityöstä huolehtivaa tahoja ei löytynyt, järjestettiin seuraavalla viikolla kokous, johon osallistuivat mm. TAYS:n, Tampereen kaupun-

gin terveydenhuollon, Seurakunnan, Mielenterveysseuran ja Punaisen Ristin Hämeen piirin edustajat. Kokoonkutsujana toimi Vantaan valtakunnallisesta koordinaatiosta vastaava kriisiyöntekijä. Tähän kokoukseen hän kutsui myös Punaisen Ristin psykologien valmiusryhmän johtajan. Kokouksessa keskusteltiin onnettomuuden uhrien kriisiavun tarpeesta ja yritettiin löytää tahoja, jotka ottaisi vastuulleen kriisiyön organisoimisen. Psykologien valmiusryhmän johtaja lupasi laatia psykoedukatiivisen tiedotteen heille, joita tapahtuma kosketti.

Toisen samalla kokoonpanolla pidetyn kokouksen jälkeen Tampereen kaupungin terveydenhuollon edustaja päätti ottaa vastaan uhrien kriisiyön organisoimisen, jota tehtävää varten Tampereen kaupunki palkkasi määräaikaisten psykiatrisen sairaanhoitajan. Psykologien valmiusryhmän kokenut kriisipsykologi oli yhden päivän tämän yöntekijän tukena. Onnettomuudesta ehti kulua kuitenkin useita viikkoja ennen kuin uhrien omaisille ryhdyttiin järjestämään kriisiapua. Tämä ajallinen viive vaikutti olennaisesti kriisiavun vastaanottohalukkuuteen, sekä myös annetun avun vaikuttavuuteen sitä heikentävästi.

Onnettomuustutkintakeskus teki myöhemmin selvityksen onnettomuuden syistä ja siihen johtaneista tekijöistä. Raporttiaan varten OTK selvitti kyselyllä onnettomuudessa menehtyneiden uhrien omaisilta heidän saamaansa kriisiapua ja vointia onnettomuuden jälkeen. Avun saannin suhteen kävi ilmi selviä puutteita.

Vertaistukiviikonloppu

Punaisen Ristin valmiusryhmä oli aiemmin organisoinut ja toteuttanut vertaistukea mm. Konginkankaan bussionnettomuuden ja tsunamin jälkihoitotyössä. Näistä saatujen hyvien kokemusten pohjalta todettiin, että tällainen ammatillisesti johdettu vertaistuki voisi soveltua myös Jämijärven onnettomuudessa menehtyneiden omaisten tueksi. Vertaistuen edellytyksenä oli, että menehtyneet ovat jollain tavalla yhtenäinen joukko, ja tämän onnettomuuden osalta laskuvarjohyppyharrastus katsottiin riittäväksi yhdistäväksi tekijäksi.

Punaisen Ristin valmiusryhmä ryhtyi suunnittelemaan vertaistukiviikonloppua onnettomuudessa menehtyneiden omaisille yhdessä Onnettomuustutkintakeskuksen edustajien kanssa. Pirkanmaan sairaanhoitopiiri sitoutui huolehtimaan vertaistukiviikonlopun taloudellisista kustannuksista, joihin kuuluivat mm. osallistujien matka-, majoitus- ja ruokailukustannukset, vastaavat kustannukset valmiusryhmän psykologien osalta sekä viikonlopun toteuttamisesta koituneet psykologien palkkiot.

Yhtenä tavoitteena oli, että Onnettomuustutkintakeskuksen raportti onnettomuudesta voitaisiin esitellä vertaistukiviikonlopun aikana. Tämä vaikutti viikonlopun ajankohtaan siten, että se järjestettiin vasta kahdeksan kuukauden kuluttua tapahtumasta. Valmiusryhmän johtaja otti tehtäväksi yhteydenpidon uhrien omaisiin sekä tapahtuman suunnittelu- ja koordinaatiotehtävät. Punaisella Ristillä ei ollut lähtökohtaisesti tiedossa omaisten yhteystietoja ja tästä

syystä Onnettomuustutkintakeskus lähetti Punaisten Ristin psykologien valmiusryhmän puolesta kutsukirjeen tilaisuuteen. Siinä uhrien omaisia pyydettiin ottamaan yhteyttä suoraan ryhmän johtajaan.

Vertaistukiviikonloppu toteutettiin Tampereen Teiskossa, Murikan kurssikeskuksessa 13.-14.12.2014 eli noin 40 km Tampereelta. Kaikkia osanottajia pyydettiin yöpymään kurssikeskuksessa. Tilaisuuden suunnittelun viimeistelystä ja toteuttamisesta vastasi 10 psykologien valmiusryhmän psykologia. Tilaisuuteen osallistui kaikkien onnettomuudessa menehtyneiden omaisia, yhteensä noin 60. He olivat kuolleiden vanhempia, puolisoja, sisaruksia, sisarusten puolisoja ja lapsia sekä isovanhempia.

Vertaistukiviikonloppu alkoi lauantaina 13.12. Onnettomuuskeskuksen raportilla onnettomuudesta ja siihen johtaneista tekijöistä. Raportti herätti omaisissa runsaasti keskustelua, syyttämistä ja aggressioita, jopa uhkauksia oikeustoimilla. Lauantai-iltapäivä oli omistettu vertaisryhmille, jotka oli koottu siten, että kunkin menehtyneen omaiset muodostivat perhekunnittain oman ryhmänsä. Ryhmien istuntoja edelsi lyhyt psykologien vetämä alustus teemoista, joita sitten vertaisryhmissä käsiteltiin. Kutakin ryhmää ohjasi yhdestä kahteen psykologia. Lapsille oli oma ryhmänsä.

Vertaistukiviikonloppuun osallistuvia omaisia pyydettiin etukäteen ottamaan mukaan valokuva onnettomuudessa menehtyneestä henkilöstä ja jokin esine, joka liittyi häneen olennaisesti tai kuvasi häntä hyvin. Lauantaipäivän päätteeksi jokaisen menehtyneen omaiset esittelivät ja kertoivat näiden valokuvien ja esineiden kautta kuolleesta läheisestään yhteistilaisuudessa.

Sunnuntain vertaisryhmät muodostettiin perheaseman perusteella. Vertaisryhmiä olivat vanhempien, puolisojen, sisarusten ja sisarusten puolisojen sekä isovanhempien ryhmät. Lapsilla oli myös sunnuntaina oma ryhmänsä. Myös sunnuntain vertaisryhmiä veti yhdestä kahteen psykologia.

Tilaisuuden loppuksi kokoonnuttiin yhteiskeskusteluun. Osallistujat olivat hyvin tyytyväisiä vertaistukiviikonlopun antiin ja järjestelyihin. Lauantaina esille noussut syyttäminen ja aggressiot olivat laantuneet asian käsittelyn myötä siten, että vain yksi perhe ilmoitti mahdollisesti vielä harkitsevansa rikosilmoituksen tekemistä onnettomuudesta. Pettyneitä osallistujat olivat siitä, että vertaistukitilaisuuksia oli vain yksi. Erityisesti, koska osalla oli tiedossa aikaisemmat vertaistukiprojektit, joissa tilaisuuksia oli useampia. Useamman viikonlopun järjestämiseen ei kuitenkaan valitettavasti löytynyt rahoittajatahoa.

Imatran ampumisvälikohtaus 2016

Teksti: Salli Saari ja Päivi Tervamaa

Keskellä parasta pikkujoulukautta 2.12.2016 tapahtui Imatralla ampumisvälikohtaus, jossa kolme henkilöä valikoitui sattumanvaraisesti ampujan kohteeksi ja kuoli. Tapahtuma kosketti suurta määrää imatralaisia, jotka olivat joko juhlimassa pikkujoulua läheisissä ravintoloissa tai tunsivat menehtyneet Imatran kaupunkikuvasta.

Psykologien valmiusryhmän toiminta

Imatran ampumisvälikohtauksen uhrien kriisiapu toteutettiin yhteistyössä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspalvelujen (EKSOTE) kanssa. Toimintaan päästiin mukaan välittömästi nopeasti järjestetyn yhteistyöpalaverin kautta, jossa sovittiin annettavasta kriisiavusta, yhteistyöstä ja työnjaosta.

Kriisi-istuntojen vetämiseen osallistui Punaisen Ristin psykologien valmiusryhmän psykologien lisäksi aina yksi EKSOTEn työntekijä. Kriisityö myös lopetettiin yhteispalaveriin, jossa käytiin läpi toteutunut kriisiapu ja siitä saadut kokemukset.

Kriisityö sisälsi:

- Kriisi-istunnot menehtyneiden omaisille
- Kriisi-istunnot tekijän omaisille
- Kriisi-istunnon päiväkodin työntekijöille
- Yksilötapaamisia tapahtumaan liittyvien työntekijöiden kanssa
- Runsaasti yksilötapaamisia ja puhelinkeskusteluja silminnäkijöiden ja tapahtumaan muuten liittyneiden henkilöiden kanssa
- Kriisi-istuntoja työyhteisöissä, jotka liittyivät tapahtumaan

Kriisityöhön osallistui neljä valmiusryhmän psykologia. Tämän tapahtuman erityispiirre oli silminnäkijöiden ja tapahtumaan liittyvien ulkopuolisten henkilöiden voimakas psyykinen reagointi. Imatralla heidän tavoittamisensa oli sattumanvaraista, vaikka erilaisten kanavien kautta pyrittiin tarjoamaan mahdollisuutta kriisiapuun.

Jokainen tavoitettu avun saaja kertoi toisista avuntarvitsijoista, joita pyrittiin eri tavoin tavoittamaan. Yksi tapahtuman tärkeistä opeista liittyikin siihen, kuinka silminnäkijöihin ja ryhmään ”se olisin voinut olla minä”, tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Tapahtumasta opittiin, että väkivallan todistamiseen liittyvät silminnäkijäreaktiot olivat hyvin kehollisia, jähmettäviä ja voimakkaita. Toinen merkityksellinen oppi liittyi tekijän läheisten kanssa tehtävään kriisityöhön. Tekijän läheiset jäävät helposti yksin teon aiheuttaman järkytyksen ja raastavien tunteiden kanssa. Akuutti kriisityö tarjoaa väylän näiden tunteiden jakamiseen, joka auttaa hiljalleen vapautumaan syyllisyydestä, häpeästä ja eristäytymisen pakosta.

Turun joukkopuukotus 2017

Teksti: Salli Saari

Kuvat: Sirpa Lehtimäki, Suomen Punainen Risti

Turun joukkopuukotus tapahtui perjantaina 18.8.2017 klo 16 Turun kauppatorilla ja sen lähistöllä. Nuori mies hyökkäsi sattumanvaraisesti ihmisten kimppuun kahdella teräaseella yrittäen vahingoittaa mahdollisimman montaa henkilöä.

Tapahtuma kesti muutaman minuutin, jonka jälkeen poliisi taltutti hyökkääjän ampumalla häntä tainnutusaseella sekä poliisin virka-aseella. Puukotusten seurauksena kaksi henkilöä kuoli ja kahdeksan loukkaantui, joista osa hyvin vakavasti. Myös tekijä loukkaantui.

Tapahtumaa alettiin tutkia poliisin toimesta terrori-iskuna, ja myöhemmin Varsinais-Suomen käräjäoikeus tuomitsi tekijän terroristisessa tarkoituksessa tehdystä murhasta ja kahdeksasta murhan yrityksestä elinkautiseen vankeuteen. Täten tapahtuma voidaan luokitella ensimmäiseksi Suomessa tapahtuneeksi terrori-iskuksi.

Psykologien valmiusryhmän toiminta

Punaisen Ristin psykologien valmiusryhmä osallistui tapahtuman uhrien kriisityöhön hyvin laajasti. Kriisiapu käynnistyi Turun kaupungin sosiaalipäivystyksen toimesta jo tapahtumapäivän iltana, jolloin TYKS:n tiloihin perustettiin kriisikeskus tapahtuman uhreille. Lisäksi Turun sosiaalipäivystys käynnisti samana iltana kriisipuhelinpalvelun.

Lauantaina 19.8. Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksen valtakunnallinen koordinaattori ja Punaisen Ristin psykologien valmiusryhmän johtaja pitivät Turun kaupungin edustajien kanssa kaksi suunnittelupalaveria, joissa todettiin kriisiavun tarve niin suureksi, että Turun kaupungin resurssit eivät siihen yksin riitä. Kaupungin taholta todettiin, että he ottavat psykologien valmiusryhmältä kaiken tarpeellisen ja mahdollisen avun vastaan.

Valmiusryhmän osalta työ käynnistyi varsinaisesti maanantaina 21.8. aamulla yhteispalaverilla Turun kaupungin kriisiryhmän edustajien kanssa. Aamupalaverista muodostui koko akuutin kriisityön ajan jatkunut käytäntö. Palaverissa todettiin kriisiavun tarve, käytiin läpi avun toteuttamisen etenemistä, ja jaettiin päivän tehtävät.

Kriisiapu toteutettiin yhteistyössä Turun kriisiryhmän työntekijöiden kanssa siten, että lähes kaikkiin kriisitehtäviin osallistui työparina Punaisen Ristin valmiusryhmän psykologi ja Turun kaupungin kriisiryhmän työntekijä.

Psykologien valmiusr ryhmän kriisityö Turun joukkopuukotuksen yhteydessä koostui seuraavista tehtävistä:

- **Menehtyneiden omaisten ja muiden läheisten kriisiapu.**
- **Kriisi-istunnot toisen menehtyneen työyhteisössä.**
- **Loukkaantuneiden ja heidän omaistensa kriisiapu.**

Tätä työtä haittasi vaikeus saada tietoa loukkaantuneista ja heidän omaisistaan. Lievimmin loukkaantuneiden kriisiapu pystytettiin toteuttamaan alusta lähtien siten, että loukkaantuneet osallistuivat yhdessä lähiomaisten kanssa kriisi-istuntoihin. Vaikeimmin loukkaantuneiden osalta kriisi-istunnot aloitettiin ensin lähiomaisten kanssa ja jatkettiin sitten yhdessä loukkaantuneiden kanssa, kun he kotiutuivat sairaalasta. Lisäksi yhden loukkaantuneen työpaikalla järjestettiin kriisi-istunto.
- **Silminnäkijöiden ”se olisin voinut olla minä” -ryhmään kuuluvien ja maallikkoauttajien kriisiapu**

Tämän yhteydessä Turun sosiaalipäivystyksen organisoima puhelinpalvelu keräsi soittajilta tiedot siitä, miten he liittyivät tapahtumaan, ja halusivatko he kriisityöntekijän yhteydenottoa. Yli 200 henkilöä otti yhteyttä kriisipuhelimeen, ja heistä 110 halusi, että kriisityöntekijä ottaa heihin yhteyttä. Heistä 40:lle puhelinkeskustelu valmiusr ryhmän psykologin kanssa ja sitä seurannut seurantasoitto olivat riittävä apu. 20 henkilöä ohjattiin vertaisryhmiin, joita toteutettiin yhteensä viisi ryhmää. Näitä ryhmiä varten suunniteltiin erityinen ryhmätyömuoto, jossa keskityttiin tapahtumaan ja rauhoittumiskeinoihin.
- Valmiusr ryhmän psykologit tapasivat 50 henkilöä yksilöllisesti, monia heistä kaksi tai kolme kertaa. Yksilötapaamisissa käytettiin runsaasti traumaterapeuttisia menetelmiä ja käynnit kestivät yleensä n. 1½–2 tuntia.
- **Koulujen kriisityö**

Kouluja varten tehtiin oma psykoedukatiivinen tiedote, jonka kaupunki lähetti eteenpäin rehtoreille ja oppilaille. Psykologien valmiusr ryhmän osalta kriisityö kouluissa rajoittui tekijän kouluun eli hänen oppilastovereihinsa ja opettajiin.
- **Maahanmuuttajien kriisiapu**

Puukotuksen tekijä oli maahanmuuttaja ja hän asui vastaanottokeskuksessa. Pansion ja Halikon vastaanottokeskuksissa toteutettiin kriisiapua yhteistyössä Turun kriisikeskuksen työntekijöiden kanssa.

- **Punaisen Ristin vapaaehtoisten kriisiapu**

Punaisen Ristin vapaaehtoiset vastasivat kriisipuhelimeen ja osallistuivat kriisikeskuksen toimintaan. Lisäksi he partioivat Turun torilla ja kävivät siellä lukuisan määrän vaikeita keskusteluja monien ihmisten kanssa. Tässä työssä vapaaehtoiset joutuivat usein itselle hyvin haasteellisten ja koskettavien tehtävien kanssa tekemisiin. Psykologien valmiusryhmän työstä Turussa huomattava osuus kohdistui vapaaehtoisiin: heidän purkuihinsa ja kriisiapuun.

- Tapahtuman erityislaatuisuuden vuoksi psykologien työhön liittyi monia erilaisia tehtäviä Turussa.
- Valmiusryhmän psykologit osallistuivat moniin tiedotustehtäviin. Ryhmän toimesta laadittiin mm. psykoedukatiivinen tiedote Turun asukkaille, joka julkaistiin kaupungin verkkosivuilla. Lisäksi ryhmän jäsenet antoivat lukuisia haastatteluja tapahtumaan liittyen eri medioihin.

Punaisen Ristin psykologien valmiusryhmän kriisiapu oli Turun joukkopuukotuksen yhteydessä hyvin laajaa. Työ jatkui noin kolme viikkoa, siihen osallistui 16 valmiusryhmän psykologia ja kokopäiväiseksi työksi muutettuna psykologien työpanos käsitti 62 työpäivää. Turun kaupunki tarjosi erinomaiset edellytykset työnteolle, ja yhteistyö sujui erinomaisesti.

Erityistä akuutille kriisityölle oli silminnäkijöiden ja tapahtumaan samaistuvien suuri rooli. Imatran ampumisvälikohtauksen kokemusten pohjalta osimme panostaa tähän ryhmään, joka tavallisesti jää täysin vaille apua. Turussa kriisipuhelimen kautta saatiin yhteys laajaan joukkoon tähän ryhmään kuuluneista ja psykologien kokemukset näiden ihmisten reaktioiden voimakkuudesta edelleen yllättivät. Erityisesti tapahtumissa, joissa uhrin valikoituvat sattumanvaraisesti, tähän ryhmään kuuluvia on paljon, ja tähän asti saadut kokemukset korostavat ryhmän kriisiavun tarvetta ja merkitystä.

Turun torilla 19.8.2017

Terrori-iskun jälkeisenä lauantaiaamuna lähdimme Turkuun Punaisen Ristin vapaaehtoisten tueksi. Psykkinen ensiapu oli käynnistynyt jo edellisenä iltana. Nytkin paikalle oli saapunut paljon vapaaehtoisia. Kriisiavun tarvetta kokonaisuudessaan arvioitiin meneillään olevassa palaverissa. Psykologiryhmän roolista oltiin vielä neuvottelemassa.

Aloitimme tehtävän Turun kauppatorilta. Edellispäivän traagisten tapahtumien paikalle oli nyt levittäytynyt kynttilämeri. Sen äärellä seisokeli tapahtuman koskettamia ihmisiä, vaieten tai hiljaa jonkun kanssa keskustellen. Jotkut asettelivat kynttilöitään, korttejaan ja kukkiaa torin mukulakiveykselle. Punaisiin liiveihin pukeutuneita vapaaehtoisia näkyi ympäri toria, useimmat kulkivat pareittain.

Torilla oli menossa kaksi mielenosoitusta. Toisella puolella toria oli maahanmuuttoa vastustava, vastakkaisella puolella antirasistinen ryhmä. Maahanmuuttoa vastustavat käyttäytyivät aggressiivisesti; huutelivat äänekkäästi iskulauseitaan. Rasismiin vastaiset seisoivat vaiti, selin toista ryhmää kohden. Välillä maahanmuuttovastaisten joukosta lähti yksittäisiä mielenosoittajia uhittelemaan kohti rasismiin vastaista ryhmää. Poliisit rauhoittelivat tilannetta. Poliisien pakettiautot oli ajettu näiden kahden ryhmän väliin. Tunnelma oli surullinen ja toisaalta painostavan tuntuinen.

Yhtäkkiä maahanmuuton vastaisesta joukosta eräs mies käveli kahden vapaaehtoisen eteen. ”Tämä on teidän syytänne. Te olette saaneet tämän aikaan hankkimalla tänne maahanmuuttajia”, huusi mies puiden nyrkkiään. Vapaaehtoiset pelästyivät, syystäkin. Tilanne alkoi vaikuttaa uhkaavalta. Keskustelu oli turhaa. Mies kuitenkin rauhoittui, ja käveli pois itseksensä sadatellen.

Totesimme, että tässä kulkee nyt raja näiden kahden vapaaehtoisen kohdalla sen suhteen, mitä tarvitsee sietää. Lähdimme purkukeskusteluun Punaisen Ristin tiloihin. Toiset jäivät torille jatkamaan tehtävissään. Kävimme läpi kokemusta. Totesimme, että olemme sellaisessa kohdassa, missä Suomessa ei ole ennen oltu. Sekä väkivaltatapahtuman että jälkihoidon suhteen. Tästä on luettu lehdistä ja tätä on ollut vaikkapa Ruotsissa. Nyt se on Turun torilla. Kriisitilanteiden jälkeen on ennenkin oltu yhdessä kollektiivisen surun äärellä. Ennen ei ole kuitenkaan tarvinnut pelätä. Nyt tunnelma torilla oli paitsi surullinen, myös arvaamaton ja pelottava. Mieleen hiipi ajatus, mitä seuraavaksi?

Tilanne torilla rauhoittui vähitellen. Vapaaehtoiset lähtivät uusiin tehtäviin. Kriisityö jatkui myös psykologiryhmän tekemänä. Samanaikaisesti arki alkoi palata uomiinsa. Monen kommentti seuraavina päivinä oli kuitenkin: ”Turku ei ole enää ennallaan.”

Kaisa Hallberg-Virtanen ja Karita Tupeli

Kuopion kouluisku 2019

Teksti: Atte Varis

Kuva: Anna-Katri Hänninen

Tilannekuvaus ja altistuminen

Kuopion kauppakeskus Hermanissa Savon ammattiopiston tiloissa tapahtui tiistaina 1.10.2019 väkivaltainen sapelihyökkäys tekijän omaan koululuokkaan. Iskussa kuoli yksi ja loukkaantui, tekijä mukaan lukien, kymmenen henkilöä. Tekijä oli ammattiopiston 25-vuotias opiskelija.

Hyökkäyksen menehtynyt uhri oli nuori ukrainalainen nainen. Hyökkäys päättyi siihen, että poliisi haavoitti tekijää ampumalla. Tekijä ehti myös sytyttää tulipalon opiston tiloihin. Koulussa oli tapahtuma aikaan noin 300 opiskelijaa ja 40 opettajaa.

Psykologisesti altistuneita oli tapahtumaluokan noin 20 oppilaan (menehtynyt, sapelista haavoittuneet ja silminnäkijät) lisäksi kolmen lähiluokan oppilaat, jotka olivat tilanteessa osin itse uhattuina tai näkivät uhreja tapahtumaluokan lähetyvillä.

Akuuttiapu ja vapaaehtoisten toiminta

Heti samana iltapäivänä Kuopion kaupunki tiedotti, että tapahtumapaikalle on järjestetty kriisiapua Kuopion kaupungin kriisiryhmän ja Punaisen Ristin vapaaehtoisten kautta. Punaisen Ristin taholta vapaaehtoisia ryhdyttiin kutsumaan koolle perustehtävänään tarjota henkistä tukea järkyttyneille jalkautumalla ihmisten pariin.

Punaisen Ristin kriisipisteet toimivat tapahtumaviikolla Kuopion piirin tiloissa, Savon ammattiopistolla ja myös Kauppakeskus Hermannin tiloissa. Lisäksi Kuopion torilla oli lyhytaikainen tukipiste tapahtumaa seuranneena päivänä.

Loppuviikon aikana Punainen Risti tuki muita viranomaisia ja oppilaita, kun koulun opiskelijat hakivat koulun tiloista tavaroitaan.

Tapahtumakokonaisuuden henkisessä tuessa Punaisen Ristin vapaaehtoisten rooli oli kokonaisuudessaan merkityksellinen. Punaisen Ristin kautta toteutettiin mm.

- 1 087 vapaaehtoistuntia
- 158 vapaaehtoistyöpäivää (Pohjois-Savosta, Pohjois-Karjalasta, Keski-Suomesta)
- 393 kohdattua ihmistä

Psykologien valmiusryhmän toiminta

Psykologiryhmän johtaja oli tapahtumapäivästä alkaen kontaktissa Punaisen Ristin keskustoimiston ja Kuopion piirin kanssa jatkuvan tilannekartoituksen ja -seurannan merkeissä. Myös kontakti ja suunnittelu Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksen kanssa alkoi välittömästi. Keskiviikon 2.10. aikana kutsu osallistua Kuopion kaupungin kriisityön johtoryhmän ensimmäiseen kokoukseen torstaina 3.10. varmistui. Kokoukseen osallistui ryhmän johtaja.

Kokouksessa esitettiin Kuopion kaupungin kriisityön johtoryhmän viranomaispyyntö valmiusryhmän toiminnalle. Tällöin laadittiin myös ensimmäinen tiedote Kuopion kaupungin verkkosivuille yhteistyössä kaupungin edustajien kanssa.

Psykologien valmiusryhmäläisiä kutsuttiin heti 3.10. illaksi kolme ja aikaisiksi perjantaiamuksi 4.10. kolme lisää. Psykologien tarve lisääntyi jatkuvasti ja perjantai-illaksi pyydettiin jo viisi psykologia lisää aiempien lisäksi. Myöhemmin paikalle pyydettiin edelleen lisää psykologeja.

Perjantaina 4.10. kolme psykologiryhmäläistä osallistui Savon koulutus kuntayhtymän (Sakky:n) oppilaiden ja opettajien yhteistapaamiseen yhteistyössä opettajien, Punaisen Ristin vapaaehtoisten ja koulun sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa.

Yhteistapaamisen yhteydessä valmiusryhmäläiset ohjasivat kahdeksan psyko-educatiivista pienryhmää (107 oppilasta, 15 opettajaa, 10 muuta koulun henkilökuntaa) yhteistyössä kaupungin edustajien ja Punaisen Ristin vapaaehtoisten kanssa. Lisäksi psykologien valmiusryhmäläisillä oli iso rooli puheenvuoroinen noin 50 opettajan tilaisuudessa.

Samaan aikaan kerättiin altistuneiden yhteystietoja jatkokontaktointia varten. Kaupungin kriisiryhmä- ja sosiaalipäivystys ottivat vastuulleen luokkalistojen kontaktoinnin. Muuta yhteistyötä psykologien valmiusryhmä teki jatkuvasti mm. koulun johdon, kouluterveydenhuollon ja työterveyshuollon edustajan kanssa. Valmiusryhmä organisoi myös paikallisille Punaisen Ristin vapaaehtoisille päivittäiset purkukeskustelut. Lisäksi ryhmän johtaja osallistui päivittäin eri viranomaispalaveriin, erityisesti Kuopion kaupungin kriisityön johtoryhmän ja kriisiryhmän kanssa.

Työkohteet

Tapahtumaviikon edetessä psykologien valmiusryhmäläiset jakaantuivat edelleen eri työkohteisiin:

- Useampia psykologeja osallistui vuorollaan KYS:n ilta- ja viikonloppupäivystykseen. Tässä yhteydessä työ oli lukumääräisesti vähäistä, mutta nämä muutamat tapaukset olivat melko haastavia ja kuormittavia.

- Kaksi psykologia oli mukana Hermannin koululla tapahtuneessa tavaroiden luovuttamisessa ja jatkokontaktien keruussa. Yksilöllisiä keskusteluja käytiin 18 oppilaan ja viiden opettajan kanssa, ja lisäksi tarjottiin vakauttavaa tukea muille toimijoille.
- Lisäksi valmiusryhmäläiset tarjosivat Punaisen Ristin vapaaehtoisten tukemista Kuopion paikallispiirin tiloissa yksilö- ja ryhmäpurkujen keinoin. Tähän työhön osallistui kolme psykologia. Pienryhmäpurkuja järjestettiin 17 ja yksilökeskusteluja kuusi.
- Altistuneiden oppilaiden yksilöpurkuja valmiusryhmäläiset ohjasivat neljä, ja lisäksi ohjattiin yksi ryhmäpurku pahiten altistuneille oppilaille. Yksi purkukeskustelu pidettiin koululaisen kodissa.
- Noin viikko tapahtuman jälkeen 8.10.–10.10.2019 välisenä aikana psykologien valmiusryhmäläiset tukivat kouluun paluuta kahdessa Savon koulun toimipisteessä. Työtä tehtiin viidessä oppilasryhmässä yhdessä Kuopion kriisityöntekijöiden ja oppilashuollon kanssa. Oppilaita tuetuissa ryhmissä oli 96 ja opettajia ja muuta henkilökuntaa noin 20. Lisäksi psykologit kävivät lukuisia supportiivisia keskusteluja oppilaiden ja opettajien kanssa koulupäivän aikana ja sen jälkeen.
- Kaksi valmiusryhmäläistä ohjasi oppilaitoksen 61 opettajalle purkuistunnot ennen seuraavalla viikolla alkanutta syyslomaa.

Valmiusryhmän psykologit osallistuivat lisäksi jatkuvaan tukitoiminnan suunnitteluun Kuopion kriisiryhmän, oppilaitoksen rehtorin, koulutuskuntayhtymän johtajan, koulun oppilashuollon ja koulun työterveyshuollon kanssa.

Työn päättäminen ja yhteenvetoa

Torstaina 10.10. pidettiin Kuopion kaupungin kriisityön johtoryhmän viranomaispalaveri, jossa päätettiin Punaisen Ristin psykologien valmiusryhmän työn vaiheittaisesta lopettamisesta viikon loppuun mennessä. Työrupeaman loppuvaiheessa psykologien valmiusryhmäläisiä osallistui jatkohoidon suunnitteluun ja laajemman tukihankkeen suunnittelun aloittamisvaiheeseen.

Lisäksi Kuopion kaupunki tilasi valmiusryhmältä erillisen purun Kuopion kaupungin kriisiryhmiä. Tämän purun toteutti 7.11. kaksi psykologia, jotka eivät osallistuneet varsinaiseen akuuttiin kriisityöhön tapahtumaviikolla.

Työtä tehtiin Kuopiossa monessa eri tehtävässä, joten psykologeille lankesi tämän tapauksen yhteydessä laaja tehtäväkenttä. Tehtävien moninaisuus näyttäytykin helposti yhtenä kouluissa tapahtuvien kriisitilanteiden ominaispiirteenä.

Tapahtumaluokkien oppilaista monilla oli jo ennen tapahtumaa räätälöity opetussuunnitelma ja muita tukimuotoja. Olikin tärkeää, että näiden olemassa olevien kontaktien vahvistamista ja/tai uudelleenaktivointia painotettiin kriisityön yhteydessä jatkotuen varmistamiseksi. Lisäksi varmistettiin, että opettajat saivat vahvan jatkotuen ja mahdollisuuden henkilökohtaisten ja ryhmäresurssien vahvistamiseen työterveyshuollon toimien kautta.

Työntekijöiden havaintoja Kuopiossa tehdystä kriisityöstä

Vedimme kollegan kanssa perjantai-iltana yhdeksän jälkeen purkukeskustelun kolmelle paikallisen Punaisen Ristin ja Vapepan johtohenkilölle. Tämä oli ensimmäinen hetki, kun he pääsivät purkamaan päivän tapahtumia yhdessä. Mieleen on jäänyt, että jouduimme passittamaan heitä yöksi kotiin lepäämään. He olivat selkeästi ylivireässä ”kriisityömoodissa”. Lisäksi osallistuin Kuopion kaupungin kriisiryhmän johtoryhmän palaveriin ja huomasin, että heillä oli tarvetta puhua omista kokemuksistaan ulkopuoliselle työntekijälle, purkaa heidän alkukaaostaan.

Mieleen on jäänyt myös vapaaehtoisten suuri sitoutuneisuus kriisityöhön. Esimerkiksi kaksi vapaaehtoistyöntekijää olivat oitis lähteneet Kajaanista Kuopioon, kun olivat kuulleet tapahtumasta ja avun tarpeesta. Lisäksi vedin yhden yksilöpurun kuopiolaiselle vapaaehtoistyöntekijälle, joka oli ollut ensilinjan tehtävissä poliisien mukana Hermannin koululla sekä käynnillä opiskelija-asuntolassa, jossa asui kuolleen opiskelijan opiskelukavereita.

Vapaaehtoisille järjestetyt purut tuntuivat tärkeiltä. Vapaaehtoiset kuormittuvat tehtävissä psyykkisesti ja sijaistraumatisoitumisen riski on näissä tehtävissä olemassa. Ennen Kuopion tapahtumaa vapaaehtoisten purkuja ei ollut aiemmin järjestetty näin systemaattisesti.

Omaa työtä jäseni iltapurkujen pitäminen, seuraavan päivän suunnittelu sekä kollegan kanssa yhteiset aamiaishetket. Nämä auttoivat omassa jaksamisessa.

Leena Vauhkonen

Parityön käytäntö yhdessä kuopiolaisten toimijoiden kanssa oli hyvä sekä psykologien valmiusryhmän että paikallisten toimijoiden kannalta. Näin turvattiin jonkinlainen jatkuvuus kriisityölle. Valmiusryhmän työ ei jäänyt irralliseksi, vaan jatkui luontevasti paikallisin voimin. Toisaalta alkuvaiheessa psykologien läsnäolo ja osavastuun ottaminen helpotti silminnähten stressaantunutta ja hämmentynyttä paikallisten toimijoiden joukkoa johtoportaasta lähtien. Toimimme vakauttajina.

Niin Kuopiossa kuin muissakin suuronnettomuuksissa töitä tehneenä en jaksa olla ihmettelemättä ja myös ihastelematta sitä, miten kaoottisesta alkutilanteesta jäsentyy muutaman ensimmäisen päivän aikana tarkoituksenmukaista ja hyvää toimintaa, akuuttia kriisityötä parhaimmillaan. Alkutilanne on hyvin kuormittava paikallisille viranomaisille, eivätkä psykologien valmiusryhmän jäsenetkään ole immuuneja tunnekuohuille. Vahva ammattitaito antaa kuitenkin valmiudet säilyttää rauhallisuus ja toimintakyky.

Uskomatonta on myös se, miten vaikeisiin tilanteisiin sekä Punaisen Ristin vapaaehtoiset että myös valmiusryhmän psykologit joutuvat. Vapaaehtoiset lähtevät tapahtumapaikalle kymmenien ja jopa satojen kilometrien päästä ja joutuvat kohtaamaan onnettomuudelle altistuneet ihmiset suurimman hädän ja epätietoisuuden hetkellä. Sijaistraumatisoitumisen riski on suuri.

Valmiusryhmältä taas odotetaan paljon ja varsinkin alkuvaiheessa psykologit joutuvat kamppailemaan riittämättömyyden ja avuttomuuden tunteiden kanssa, sillä tapahtunutta ei saa pyyhittyä pois, se täytyy uskaltaa kohdata ja käsitellä – kukin omalla tavallaan. Tämän prosessin käynnistäminen on psykologien valmiusryhmän yksi keskeinen tehtävä.

Valmiusryhmän keskinäinen solidaarisuus ja rohkeus tarttua yhdessä haastaviin tehtäviin antaa voimia jaksaa tätä raskasta, mutta antoisaa työtä. Ryhmässä on vahva tahto kehittyä ja kouluttautua edelleen, jotta tekemämme työ olisi entistä laadukkaampaa sekä paremmin oikein kohdennettua ja ajoitettua.

Tuija Holm

Porin Keskuskartanon tulipalo 2019

Teksti: Tiina Tajonlahti

Kuva: Teemu Ullgren

Porin keskustassa sijaitsevassa ns. Keskuskartanon kerrostalossa syttyi tulipalo 15.5.2019. Tulipalo tuhosi kerrostalon ullakkokerroksen mutta henkilövahinkoja ei tullut. Keskuskartano on yksi Porin suurimmista kerrostaloista 162 asunnollaan, ja yhteensä 227 asukasta joutui evakkoon.

Talon asukkaat edustivat 20 eri kansallisuutta. Sairaalaan joutui kuusi henkilöä, 10 vanhusta evakuoitiin vanhainkoti Himmeliin ja 77 henkilöä evakuoitiin alkuvaiheessa Hotelli Yyteriin, joista osa siirrettiin myöhemmin Porin vastaanottokeskukseen. Osa asukkaista löysi tilapäisasunnon.

Työpyyntö Punaisen Ristin keskuustoimistosta tuli maanantaiksi 20.5.2019 ja koski auttamistyössä mukana olevien vapaaehtoisten purkukeskusteluja. Työparin saaminen tehtävälle ei onnistunut ja koska tuen tarve vaikutti aluksi rajatulta, Poriin lähti töihin yksi psykologi. Paikallinen Punaisen Ristin osasto oli alusta alkaen mukana töissä osaston henkilökunnan ja alueen vapaaehtoisten voimin. Työ sisälsi keskusteluavun tarjoamista tapahtuman osallisille ja muille järkyttyneille ja ruoka-avun ja materiaalsen tuen jakamista.

Psykologin saavuttua maanantaina 20.5. paikalle ilmeni, että vapaaehtoisten lisäksi myös Porin Punaisen Ristin henkilökunnalla oli tuen tarvetta. Osa henkilökunnasta oli lomalla tavoittamattomissa ja paikalliselle osastolle oli kasautunut monien eri tehtävien järjestelyjä ja organisointia, kuten aina suuronnnettomuuksissa. Maanantai-iltapäivällä psykologi osallistui jälkihoitotyötä suunnittelevaan viranomaispalaveriin. Palaverissa ilmeni tarve myös psykosiaalisen tuen tarjoamiseen kaupungin tukipisteessä, joka perustettiin samalla viikolla.

Alun perin työpyyntö oli rajattu vain yhdeksi päiväksi, joten maanantaina illalla psykologi lopetti tehtävänsä todeten, että työ jäi pahasti kesken. Porista tuli kuitenkin pyyntö osallistua uudelleen kaupungin tukipisteen toimintaan. Psykologi sai Punaisen Ristin keskuustoimistosta luvan lähteä uudelleen Poriin, joten hän palasi paikalle seuraavana maanantaina 27.5. Tämän alkuvuikon aikana psykologi osallistui kaupungin tukipisteen toimintaan yhdessä työparina kaupungin sosiaalityöntekijän kanssa. Tukipisteessä psykologi otti vastaan puheluita, tapasi asiakkaita ja veti muutaman purkukeskustelun.

Keskiviikkona 29.5. Keskuskartanon asukkaille järjestettiin ohjatusti mahdollisuus hakea omaisuuttaan asunnoistaan. Psykologi toimi asukkaiden tukena yhdessä sosiaalipäivystyksen henkilökunnan kanssa. Erikoisuutena työtetävästä todettakoon muutaman asukkaan purku- ja tukikeskustelut viereisen

kerrostalon mattotelineellä tuulisessa kevätsäässä. Nämä asukkaat eivät kyenneet menemään asuntoihinsa saatuaan voimakkaita ahdistusreaktioita vuoroaan odottaessaan. Onneksi heidän läheisensä pystyivät kuitenkin käymään asunnoissa.

Torstai 30.5. oli helatorstai ja tukipiste oli pyhän vuoksi kiinni. Psykologi kävi tuolloin purkukeskustelun alkuvaiheen työn organisoinnissa mukana olleen kaupungin työntekijän kanssa. Perjantaina 31.5. psykologi vielä hetken kaupungin tukipisteessä, ja iltapäivällä työrupeama Porissa päättyi.

Yhteenvedona voidaan todeta, että työtehtävien runsauden takia olisi ollut hyvä saada kaksi valmisryhmän psykologia paikalle, kuten tavallisesti. Nyt yksin työskennellessä työtehtävät oli priorisoitava tärkeysjärjestyksen ja kiireellisyyden mukaisesti. Lisätyötä aiheutui myös johtavien henkilöiden vaihtumisesta ja puuttumisesta sekä kaupungin että Punaisen Ristin paikallisessa organisaatiossa. Yhteistyö Punaisen Ristin osaston työntekijöiden, kaupungin sosiaalipäivystyksen ja sosiaalityöntekijöiden kanssa sujui erittäin hyvin, mikä helpotti suuresti eri työtehtävien hoitoa.

On merkittävää huomata, että alkuvaiheen intensiivinen työ kuormitti kovasti kaikkia tehtävään osallistuneita työntekijöitä. Heidän jaksamiseensa olisi hyvä panostaa jatkossakin, esim. työtehtävien keventämisellä ja työtä vuorottelemalla, koska jälkihoitotyö onnettomuuspaikkakunnalla jatkuu aina pitkään. Olisi hyvä huolehtia myös siitä, että suuronnettomuusvalmiussuunnitelmat olisivat aina käytettävissä päivitettyinä mm. ajantasaisilla yhteystiedoilla.

Jyväskylän senioritalon tulipalo 2020

Teksti: Tiina Taijonlahti ja Karita Tupeli

Jyväskylän Palokassa sijaitsevassa senioritalossa tapahtui tuhoisa tulipalo perjantaina 10.7.2020. Palossa ei ollut kuolonuhreja, mutta aineelliset vahingot olivat suuret ja jälkikäteen voidaan arvioida, että tapahtumassa olisi ollut mahdollisuus vieläkin vakavampaan onnettomuuteen. Nyt muutaman vierekkäisen kerrostalon asukkaat jouduttiin hätäevakuoimaan palon ollessa käynnissä. Palon jälkeen osa talojen vanhoista asukkaista ei päässyt hakemaan tavaroitaan huoneistoista palon jälkiselvittelyn ja sortumavaaran takia pitkään aikaan.

Lisäksi Onnettomuustutkintakeskus (OTKES) kertoi lokakuussa 2020, että sen selvitys on paljastanut vakavia puutteita talon paloturvallisuudessa. Tämä lisäsi myöhemmässä vaiheessa talon asukkaiden harmia ja jälkijärkytystä.

Kaksi Punaisen Ristin valmiusryhmäläistä sekä valmiusryhmän johtaja menivät Palokkaan paikalle tiistaina 14.7.2020 Punaisen Ristin keskustoimiston kutsusta. Psykologit kokoustivat Punaisen Ristin Jyväskylän osaston henkilökunnan kanssa, ja sovittiin, että ensimmäiseksi psykologit ohjaavat Punaisen Ristin vapaaehtoisten purkuja, ja seuraavana päivänä osallistuvat asukkaiden ja heidän omaistensa infotilaisuuteen.

Punaisen Ristin vapaaehtoisia oli ollut tehtävässä mukana Jyväskylästä ja joidenkin lähialueiden naapuriosastoista. Vapaaehtoisten toiminta oli painottunut erilaisiin materiaallisen ja henkisen huollon tehtäviin. Vaativimpia vapaaehtois-tehtäviä olivat olleet asukkaiden pelastustehtävät heidän huoneistoistaan palon ollessa jo käynnissä. Tässä työssä vapaaehtoisia oli ollut runsaasti mukana. Paikallinen poliisiviranomainen totesikin, että osin Punaisen Ristin vapaaehtoisten ansiosta vakavammilta loukkaantumisilta ja kuolonuhreilta vältyttiin.

Molemmat valmiusryhmän psykologit vetivät kaksi vapaaehtoisten purkuryhmää, jotka tuntuivat hyvin tarpeellisilta tehtävien henkisen rasittavuuden ta-

kia. Valmiusryhmän johtaja koordinoi ja suunnitteli toimintaa Punaisen Ristin paikallispiirin ja muiden viranomaisten kanssa.

Keskiviikkona 15.7. psykologit osallistuivat isoon infotilaisuuteen, joka oli suunnattu palotalojen asukkaalle ja heidän omaisilleen. Tilaisuudessa oli mukana lukuisia kaupungin eri instanssien edustajia, kiinteistöyhtiön sekä vakuutusyhtiön, jne. edustajia. Psykologien osuus käsitteli mm. erilaisia kriisireaktioita, olojen vakauttamismenetelmiä ja käytettävissä olevia tukimuotoja. Erityisesti mainittakoon ikäihmisten innostuneisuus perhoshalauksen opetteluun vakauttamismenetelmänä.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että työrupeama Jyväskylässä oli lyhyt, mutta sitäkin intensiivisempi. Työtehtävissä olleet psykologit kokivat työn hyvin tarpeelliseksi ja mielekkääksi sekä vapaaehtoisten purkujen että asukastilaisuuden osalta.

Yksittäisiä tapahtumia

Laajempien suuronnettomuuksien lisäksi useat valmiusryhmäläiset ovat erilais-
ten viranomaisten ja tahojen pyynnöstä auttanut moninaisissa pienemmissä yk-
sittäisissä kriisitilanteissa. Tässä muutamia esimerkkejä:

- 2017 valmiusryhmän psykologi veti Uudellamaalla useampia viranomaispurkuja työntekijöille, jotka olivat työskennelleet vakavan lapsen kohdistuneen henkirikoksen parissa.
- 2019 valmiusryhmän työpari veti purun Punaisen Ristin ensiapupäivystäjille, jotka olivat olleet ensilinjan auttajina Vesivehmaan moottoripyöräkilpailussa, jossa yksi kuljettaja menehtyi onnettomuuden seurauksena.
- 2019 valmiusryhmän psykologi osallistui Tapanilassa yhteisölliseen tilaisuuteen, jossa pohdittiin paikallisen nuorison henkistä pahoinvointia ja oireilua.
- 2021 valmiusryhmän psykologi veti työnhjaushenkisen purkukeskustelun Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksen kahdelle työntekijälle, joilla oli ollut asiakkaana lapsensa menettänyt äiti.

Lisäksi kymmenvuotisjaksoon 2013–2023 mahtuu lukuisia muita asiantuntija-
tehtäviä, työntekijäpurkuja kriisitilanteiden jälkeen, koulutuksia, ohjeistusta ja
neuvontaa eri toimijoille sekä mediaesiintymisiä ja haastatteluja eri medioissa.

Koronatyö 2020–2023

Teksti: Atte Varis

Kuva: Anni Koponen

Koronaviruspandemia Suomessa 2020–23 on ollut osa maailmanlaajuisia SARS-CoV-2-koronaviruksen leviämistä. Virus aiheuttaa ihmiselle taudin nimeltä COVID-19.

Koronaviruspandemian ensimmäisessä vaiheessa keväällä 2020 Suomi suljettiin valmiuslailla maaliskuun puolivälistä kesäkuun puoliväliin. Myöhemmin keväällä Suomi siirtyi testaamista, jäljittämistä ja eristämistä painottaneeseen hybridistrategiaan. Taudin toinen aalto kohdattiin loppuvuonna 2020 ja kolmas aalto keväällä 2021, jolloin Suomeen julistettiin poikkeusolot ja kolme viikkoa kestänyt sulkutila kiihtymis- ja leviämisvaiheen alueilla. Rajoitteista Suomessa luovuttiin keväällä 2022, mutta virus on jatkanut kiertämistään väestössä.

Koronan psykologinen luonne

Psykologisesti koronavuosien tuoma paine, sairauden pelko, rajoitukset arkeen, ja kaikki pandemian perhe- ja työelämään sekä talouteen tuottamat seuraukset ovat olleet monille hyvin raskaita.

Koronaa on ollut vaikea päästä pakoon: se on ollut kuin näkymätön uhka kaikkialla; kuin jatkuva kriisi tai uhka vailla konkreettista sijaintia tai tapahtumapaikkaa. Korona eristi ainakin aluksi ihmiset kotiin korostaen yksinäisyyttä ainakin osalla väestöstä. Työpaikkojen ja koulujen sosiaalinen elämä muuttui rajoitetuksi. Terveystieteiden työntekijät kuormittuivat voimallisesti heidän ollessa koronan subjektiivisia kokijoita ja toisaalta työnsä kautta ammatillisia toimijoita.

Pandemian loppumista on ollut vaikea ennustaa, joten sen suhteen on jouduttu elämään kuormittavassa pitkäaikaisessa epävarmuudessa. Voidaan sanoa, että psykologisesti korona on koskettanut tavalla tai toisella lähes kaikkia suomalaisia.

Korona on ollut erilainen kriisi kuin mikään muu tapahtuma Suomen lähihistoriassa ja myös Punaisen Ristin psykologien valmiusryhmä joutui historiallisesti uudenlaisen haasteen eteen ja kehittämään uusia työmuotoja.

Valmiusryhmän työmuodot Koronakriisissä

Auttava puhelin koronasta ahdistuneille 1.4.–26.6.2020

Ensimmäisen koronavuoden keväällä Suomen Punainen Risti avasi auttavan puhelimen, jossa valmiusryhmän psykologien työnä oli puhelimeen vastanneiden koulutettujen vapaaehtoisten tukeminen ja säännöllisten purkuistuntojen vetäminen heille. Tämä työ tehtiin videokokousjärjestelmän kautta etätöinä. Työmuotona etänä järjestettävät purkuistunnot olivat valmiusryhmäläisille uusi kokemus, mutta etsiskelevien alkuaskeleiden jälkeen työmuoto otettiin yllättävän sujuvasti käyttöön verraten lyhyessä ajassa.

Keskeisinä teemoina vapaaehtoisten puruissa olivat mm. puhelun jäsentyneen rakenteen ylläpito, soittajan punaisen langan löytäminen hyvän avun tarjoamista varten ja puhelujen koherentin lopettamisen tematiikka. Soittajien teemoina korostuivat mm. koronan tuottama ahdistus, erilaiset pelot, stressituntemukset mielessä ja kehossa, ärtymys, sairastumisen pelko, toimeentuloon liittyvät seikat ja arjen selviytymiskeinot.

Puhelimen aukioloaikana kirjattiin 1946 puhelua 156 vapaaehtoisen voimin. Näille vapaaehtoisille psykologien valmiusryhmäläiset vetivät 75 purkua. Jokaisen työviikon päätteeksi pidettiin psykologien omat purut. Näitä oli kaikkiaan 15 ja teemoina olivat yleinen prosessinohjaus, viikon purkujen tunnelmat ja muut keskeiset esille nousseet teemat sekä omat tuntemukset.

Purkutyössä oli mukana 12 psykologia. Kokemukset purkutyöstä olivat pääosin hyviä. Purut vapaaehtoisille koettiin tarpeellisiksi, ja uuden purkumetodin ja -tekniikan haltuun ottaminen sai ryhmäläisiltä erityisesti kiitosta.

Ammatillinen etätuki

Kevään 2020 aikana psykologien valmiusryhmän jäsenet valmensivat muutamien ulkopuolisen psykologin ammatillisiksi etätukijoiksi. Heidän tarkoituksenaan oli luoda etätukisuhde koronasta kuormittuneen HUS:in terveydenhuollon työntekijän kanssa. Vapaaehtoiset haettiin Psykologiliiton kriisi- ja traumapsykologien asiantuntijaverkostosta ja HUS huolehti osaltaan tuettavien etsimisestä ja ohjaamisesta tukikontaktiin. Tukisuhde muodostettiin Punaisen Ristin vapaaehtoisessa ystäväpalvelussa käytettävän verkkoalustan kautta.

Vapaaehtoispsykologit kävivät valmennuksessa läpi Punaisen Ristin ystäväpalvelun ja psykologien valmiusryhmän yhdessä tuottaman lyhyen etäkoulutuksen. Projektiin osallistui neljä kiinnostunutta psykologia, joista kahdelle onnistuttiin järjestämään etätukisuhde HUS:in työntekijän kanssa. Psykologien valmiusryhmäläiset pysyivät tukisuhteen ajan vapaaehtoispsykologien ammatillisena taustatukena.

Viestintä ja tiedotus

Koronan alkuvuosien aikana Punaisen Ristin psykologiryhmä teki lukuisia koronaviestintään ja tiedottamiseen liittyviä töitä.

Tietoiskuvideot

Yhdessä Punaisen Ristin viestinnän kanssa muutama ryhmäläinen teki videoina lyhyitä, noin 2 minuutin mittaisia, psykoedukatiivisia tietoiskuja koronaan liittyen. Tietoiskut julkaistiin Punaisen Ristin omilla verkkosivuilla, Youtubessa, ja niihin linkkasi myös moni yhteistyökumppani ja -toimija. Tietoiskujen teemat olivat:

- Miten puhua lapsen kanssa koronaviruksesta?
- Jos joudut jäämään kotiin
- Pienillä teoilla on merkitystä
- Huolestuminen on normaalia ja apua on saatavilla
- Miten torjua yksinäisyyttä?
- Poikkeustilanteessa stressi ja erilaiset tunteet ovat normaaleja
- Median seuraaminen

Katselukertoja tietoiskuilla on huhtikuun 2023 tilanteen mukaan ollut noin tuhannesta neljääntuhanteen. Tämän julkaisun nettiversiossa pääset näihin tietoiskuihin seuraavien osoitteiden kautta:

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLd8ziwoPNU8JG5DuOKiy-30a500HaZ7zLe> (suomi)

https://www.youtube.com/playlist?list=PLd8ziwoPNU8KEjjDcQLYCGY-jWw_GPlzfQ (svenska)

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLd8ziwoPNU8JasKrdTW-ItDN4k-VobKDGy> (english)

Löydät tietoisikut myös kirjoittamalla Youtuben hakukenttään: ”SPR Koronavirus ohjevideo”.

Haastattelut, lehdet, verkkojulkaisut

Valmiusryhmän jäsenet olivat mukana myös lukuissa haastatteluissa eri medioissa; televisiossa, radiossa, lehdissä sekä erilaisissa verkkojulkaisuissa.

Mm. Helsingin Sanomissa julkaistiin HS mielipide -osiossa kirjoitus ”Koronapandemia kuormittaa hoitajia myös psyykkisesti”. Tästä kirjoituksesta jatkojalostui Lääkärilehteen edelleen Näkökulmakirjoitus sekä myöhemmin tieteellisempi vertaisarvioitu artikkeli, jossa muutama valmiusryhmän jäsen (Nina Lyytinen, Atte Varis) toimi apukirjoittajina¹⁾.

Artikkelin keskeisiä teemoja olivat havainnot mm. siitä, että

- Koronakriisissä työskentelevien terveydenhuollon ammattilaisten riski psyykkiseen stressiin ja sairastavuuteen on huomattava.
- Ulkomaisten tutkimusten mukaan voimakkaimmin psyykkiseen sairastavuuteen ovat yhteydessä huoli ja pelko tartunnasta, ns. etulinjassa työskenteleminen, epidemian alkuvaiheessa työskenteleminen ja kokemuksen puute.
- Moraalisen vamman kokemus ja sen mahdollinen vaikutus psyykkiseen sairastavuuteen on huomioitava ennaltaehkäisevässä työssä.
- Etänä toteutettavat psykoterapiat ja työnohjaukset mahdollistavat nopean avun saamisen psyykkisiin oireisiin.

Webinaarit

Seitsemän psykologien valmiusryhmäläistä piti Suomen psykologiliiton järjestämässä Kriisivalmiudet-webinaareissa oman koronaan liittyvän esityksensä. Webinaarien kohdeyleisönä olivat Suomen psykologiliiton jäsenet.

Esitysten teemat olivat:

- Kouluun palaaminen (Tiina Taijonlahti ja Karita Tupeli)
- Psykologin omat reaktiot, läheisyyden ja etäisyyden säätely (Eija Palosaari)
- Miten tukea ihmistä, joka on kriisissä? (Ferdinand Garoff) (tämä myös ruotsiksi: Hur kan man stöda människor i krissituationer?)
- Psykologi, palatko vai palaudutko? (Nina Lyytinen)
- Terveydenhuollon työntekijöiden tukeminen (Sanna Korpela)
- COVID-pandemian psykologiset vaikutukset ja seuraukset tutkimustiedon valossa (Jarno Tuominen)

1) Häkkänen-Nyholm, H, Lyytinen, N, Heinimaa, M, Heiskala, M & Varis, A 2020, 'Miten koronakriisi vaikuttaa terveydenhuollon työntekijöiden psyykkiseen hyvinvointiin?', Suomen lääkärilehti, Vuosikerta. 75, Nro 43–44, Sivut 2291–2294. <https://www.laakarilehti.fi/pdf/2020/SLL432020-2291.pdf>

Psykopodiaa Podcast-sarja koronasta

Yksi ryhmän jäsen teki oman privaattitoimintansa kautta seitsemän podcast-jakson mittaisen minisarjan koronaan liittyen. Näitä käytettiin ajoittain ryhmän toiminnassa vinkkaamalla sarjasta kiinnostuneille sekä ammatillisissa että vapaamuotoisemmissa konteksteissa. Sarjan teemat olivat:

- Lapset ja nuoret
- Terveysthuollon ammattilaiset
- Itsensä johtaminen
- Stressin ja ahdistuksen säätely
- Työyhteisön psykologinen turvallisuus
- Mielen haavoittuvuus ja pelko
- Resilienssi ja sopeutuminen muutokseen

Lisätietoa: *Psykopodiaa*-podcast, Nina Lyytinen

Yhteenvetoa Koronatyöstä

Koronavuodet 2020–23 ovat olleet erikoisia ja aiemmasta poikkeavia kriisityön vuosia sikäli, että lähes kaikki työ tehtiin etäyhteyksien kautta. Koronan myötä psykologien valmiusryhmäläiset saivat tehokurssin uusiin etätyömenetelmiin ja havaittiinkin, että erilaisen vaikuttamistyön ja teknologian haltuun ottamisen merkitys korostuu, kun paikan päällä tehtävä työ on mahdotonta. Hyvänä puolena tässä huomattiin se, että valtava määrä tukityötä voidaan silti tehdä, kunhan tekniikka toimii. Vapaaehtoiset olivat usein omassa puhelin-tukityössään matkojen päässä autettavista, kun monissa aiemmissa kriiseissä puhelintyö on ollut keskitettynä Suomen Punaisen Ristin Helsingin keskus-toimistolle. Tämä mahdollisti myös maakuntien vapaaehtoisten osallistumisen puhelinauttamiseen eri tavoin kuin aiemmin. Myös psykologien valmiusryhmäläiset voivat tehdä tukityötä etäisyyksien päästä, kun aiemmin kriisityö on ollut valtaosin lähityötä.

Koronatukityön etäkokemuksia ja oppeja päästiin edelleen toteuttamaan Vastaamoon liittyvän työn yhteydessä, koska koronarajoitukset olivat silloin osittain edelleen voimassa. Täten saatuja etäoppeja käytettiin lyhyessä ajassa kahden eri tapauksen hoitamisessa.

Millaista on tulla mukaan Punaisen Ristin psykologien valmiusryhmään Korona-aikana?

Valmiusryhmään liittyminen on varmasti kaikille pitkällisen pohdinnan seurausta. Valmiusryhmän työn luonteen kriittisyys ja vaativuus asettavat erityistä painetta yhdessä toimimiselle ja ryhmäytymiselle. Jarno liittyi ryhmään juuri ennen pandemian puhkeamista ja Sanna keskellä tuota vuosisadan laajinta terveyshätätilaa. Etätyöskentely kriisin keskellä ei ole itsestään selvästi ryhmään integroitumista helpottava tilanne, ja osaltamme koettu onnistuminen tämä suhteen kertookin jotain ryhmän sisäisestä dynamiikasta sekä toki myös työhön liittyvää jaetusta korkeasta motivaatiosta. Ensimmäiset työtehtävät olivatkin hieman erilaisia, kuin mihin olimme varautuneet: Jarnon osalta vapaaehtoisten työnohjausta koronatilanteessa sekä psyykkistä tukea Vastaamo-tapauksessa, Sannan osalta Afganistanista paenneiden henkilöiden tukena olleiden purkutilaisuuksia osittain etänä.

Mitkä tekijät mahdollistivat toimivan integraation ryhmään tilanteessa, jossa fyysistä kohtaamista ei ole voitu toteuttaa, ja keskellä kriisiä, joka koskettaa kaikkia? Etäkokousten lämminhenkisyys, ryhmän johtajan jäsentävät johdantopuhe- lutt sekä ensimmäisten työtehtävien hyvä reflektointi kokeneempien ryhmäläisten kanssa etänä ennen ja jälkeen työtehtävän nousivat erityiseen arvoon. Kasvok- kain tavaten on usein helpompi luoda tervetullut vaikutelma. Etänä mukaan tul- len se voi myös onnistua hyvin, kun siihen panostetaan suunnitelmallisesti. Toisaalta koronatilanteen erityislaatuisuus saattoi osaltaan myös helpottaa ryh- mään liittymistä aiempien toimintatapojen ja käytäntöjen joutuessa väistämättä ravistelluiksi. Etäaikana ryhmäytyminen toi prosessiin varmasti omat ulottuvuu- tensa, vaikka yksittäisinä ryhmäläisinä ei olekaan vertailukohtaa ryhmään liitty- misestä toisenlaisissa olosuhteissa.

Sanna kuvaa etäaikana ryhmäytymiseen vaikuttaneen osaltaan myös sen, missä kohtaa etäaikana toimimista oltiin menossa. Ryhmäytymiseen vaikutti varmasti se ulottuvuus, että silloin etänä toimiminen oli jo tutumpaa ja tuntui normaalim- malta tavalta toimia. Jarnon osalta valmiusryhmään integroitumista tuki kriisi- auttamisen lisäksi mahdollisuus tehdä asiantuntijayhteistyötä, mm. terrorismin uhreihin liittyvän asiantuntijaorganisaatio EU Centre for Expertise of Victims of Terrorism:n kanssa. Molempien osalta ryhmään liittymistä vahvisti lämmin vas- taanotto ja osin ennalta tutut jäsenet.

Ensimmäisten ryhmäytymisen vaiheiden tapahtuessa etänä, ovat myöhemmät kasvokkaiset tapaamiset tuntuneet erityisen arvokkailta. Etänä tutustuminen sujuu paremmin, kun tietää, että tulevaisuudessa tulee vielä myös tilaisuuksia tutustua ja ryhmäytyä kasvokkain. On ollut tärkeää myös huomata miten jouhevasti ja tehtäväorientoituneesti ryhmä on kyennyt työskentelemään. Epävarmuus liittyen tuleviin ennakoimattomiin työtehtäviin on tältä osin helpottanut, sillä kokemus ryhmän yhteisöllisyydestä on auttanut myös oman fokuksen pitämiseen varsinaisessa jaetussa tehtävässä.

Lopulta sillä, liittykö ryhmään virtuaalisesti kesken korona-ajan vai normaaliaikana, on hyvin vähän merkitystä sen rinnalla, voiko yleisesti kokea olevansa toivottu ja lämpimästi vastaanotettu jäsen ajankohdasta riippumatta. Tässä onnistuneessa vastaanotossa piilee ryhmän voima – kiitos sen toteuttamisesta!

Sanna Korpela ja Jarno Tuominen

Vastaamon tietomurto 2020

Teksti: Atte Varis

Kuva: Joonas Brandt

Punaisen Ristin psykologien valmiusryhmä otti loppuvuonna 2020 osaa psykoterapiakeskus Vastaamon tietomurron jälkeiseen psykologiseen kriisi- ja tukityöhön.

Psykoterapiakeskus Vastaamon tietomurrossa oli kyse vuosien 2018–2019 aikana kahteen otteeseen tapahtuneesta henkilö- ja potilastietojen luvattomasta varastamisesta ja osittaisesta julkaisemisesta internetin Tor-verkossa. Potilastiedot sisälsivät mm. Vastaamon asiakkaiden psykoterapioiden potilaskertomuksia ja henkilötietoja sekä myös Vastaamon henkilökunnan tietoja.

Murto tuli julkiseksi vuonna 2020 ja siinä varastettiin jopa 33 000 Vastaamon asiakkaan tietoja. Lisäksi käyttäjänimellä ransom_man toiminut tietomurtaja yritti kiristää rahaa tietojen julkaisemattomuuden vastineeksi. Kiristys kohdistui ensin Vastaamoon ja myöhemmin myös Vastaamon asiakkaisiin.

Psykologisesti tietomurron uhrien kannalta tilanne kärjistyi lokakuun 2020 lopulla, jolloin Vastaamo tiedotti julkisesti tietomurrosta ja osa tiedoista julkaistiin Tor-verkossa. Vastaamon asiakkaat saivat samoihin aikoihin kiristysähköpostia, ja lokakuun loppuun mennessä asiakkaat olivat tehneet jo tuhansia rikosilmoituksia. Tietojen julkaisu loppui melko pian, mutta tekijä jäi tuolloin vapaaksi.

Lokakuussa 2022 keskusrikospoliisi julkisti tapauksesta epäillyn nimen ja helmikuussa 2023 Ranskan poliisi otti epäillyn kiinni eurooppalaisen pidätysmääräyksen perusteella.

Asiakkaille ja terapeuteille jäi tapahtumasta kannettavakseen voimallinen psykologinen vahinko.

Psykologien valmiusryhmän toiminta

Punainen Risti avasi tapahtuman psykologista käsittelyä varten koulutettujen vapaaehtoisvastaajien voimin toteutetun auttavan puhelimen ajalle 25.10.–6.11.2020. Auttavaan puhelimeen tuli yhteensä 221 puhelua ja vapaaehtoisvastaajia oli eri vuoroissa yhteensä 92.

Psykologien valmiusryhmän työ jakaantui kolmeen päätehtävään, joissa oli mukana yhteensä 17 psykologien valmiusryhmäläistä. Kaikki työ tehtiin koronan takia etätyönä puhelini- ja nettijärjestelmien kautta. Tämä työmuoto oli tullut tutuksi valmiusryhmän koronatyön aikana, joten työtehtävät ja purut saa-

tiin toteutettua välittömästi, eikä uusi työmuoto enää tuottanut psykologeille haasteita.

- Psykologit vetivät 23 purkua Punaisen Ristin vapaaehtoisvastaajille heidän työvuorojensa jälkeen. Puruissa oli paikalla keskimäärin seitsemän vapaaehtoista ja purkututyöhön osallistui yhteensä 13 psykologia.
- Osa vapaaehtoisille tulleista yhteydenotoista jatko-ohjautui vapaaehtoisvastaajan tekemän tilannearvion mukaan valmiusryhmän psykologeille. Näitä yhteydenottoja oli yhteensä yhdeksän ja psykologit soittivat heille noin 20 puhelua. Heidän kanssaan käytiin yhdestä kolmeen kriisikeskustelua henkilöä kohden.
- Vastaamon henkilökunnalle tarjottiin mahdollisuutta ottaa yhteyttä Punaisen Ristin psykologiin nettilomakkeen kautta. Yhteydenoton jälkeen psykologi otti yhteyden asiakkaaseen suoraan ja avasi tukikontaktin. Tämän tukimuodon kautta otti yhteyttä kymmenen Vastaamon työntekijää; terapeutteja, mutta myös toimistotyöntekijöitä. Myös työntekijöiden kanssa käytiin yhdestä kolmeen kriisikeskustelua tilannearvion mukaan.

Yhteenvedona voidaan todeta, että potilastietojen vuotaminen nettiin oli joillekin yhteydenottajille psykologisesti erittäin kuormittava ja ahdistava kokemus. Henkilökohtaisiin terapiakäyntitietoihin kajoaminen oli monille syvä omaan turvallisuuden tunteeseen ja henkilökohtaiseen tilaan kohdistunut perusturv loukkaus.

Psykologien valmiusryhmäläiset kokivat sekä purut Punaisen Ristin vapaaehtoisille että kontaktit tietomurron uhreihin ja Vastaamon henkilökuntaan erittäin hyödyllisiksi asian psykologisen prosessoinnin kannalta.

Evakuointi Afganistanista 2021

Teksti: Atte Varis

Yleiskuvaus tilanteesta

Syksyllä 2021 USA:n johtaman länsiliittouman joukkojen vetäytyessä Afganistanista tilanne varsinkin Kabulissa eskaloitui kaoottiseksi. Suomi päätti monen muun maan lailla evakuoida maassa olleita kansalaisiaan (sekä hallinnollisia työntekijöitä että järjestökentän toimijoita) sekä suomalaisten kanssa yhteistyötä tehneitä afganistanilaisia.

Yhteensä Suomi evakuoiti noin 330 henkilöä. Heistä 250 oli Suomen kansalaisia, oleskeluluvan Suomeen saaneita tai Suomen lähetystön työntekijöitä ja heidän perheenjäseniään. Loput 80 olivat EU-delegaatioon ja Nato-operaatioon kuuluvaa henkilöstöä. Evakuointilistan ulkopuolelta Suomeen autettiin jonkin verran ihmisiä myös humanitaarisista syistä. Osa heistä oli konsuliapua saaneiden läheisiä, ja heihin kuului myös alaikäisiä ja orpoja.

Punaisen Ristin ja psykologiryhmän toiminta

Punaisen Ristin avustustoiminta keskittyi pääasiassa Suomeen lentoteitse tulleisiin afganistanilaisiin. Punaisen Ristin vapaaehtoiset olivat suuressa roolissa Helsinki-Vantaan lentokentällä evakuointilentojen purkamisissa tarjoten monenlaista ensilinjan kohtaamista, käytännön apua ja materiaalista tukea. Usein vapaaehtoiset olivat saapuneiden ensimmäinen kontakti Suomessa. Punaisen Ristin vakituista henkilökuntaa työskenteli lähinnä erilaisissa suunnittelu-, organisoimis- ja johtamistehtävissä. Tätä työtä tehtiin yhdessä Vantaan kaupungin sosiaali- ja kriisipäivystyksen, Maahanmuuttoviraston ja muiden viranomaisten kanssa.

Psykologien valmiusryhmän tehtävät tässä tapahtumakokonaisuudessa painotuivat ensilinjan auttajien purkutyöhön. Purkuja pidettiin:

- Punaisen Ristin vapaaehtoisille 8 kpl
- Punaisen Ristin työntekijöille 3 kpl
- Vantaan kaupungin sosiaali- ja kriisipäivystyksen henkilökunnalle 3 kpl

Vapaaehtoisten puruissa nousi esille kokemus työn hyödyllisyydestä ja tarpeellisuudesta. Vaikka ajoittain odottelua oli paljon ja työtehtäviä vähän sekä lentojen saapumisten välillä pitkiä ja ennalta-arvaamattomia odotusaikoja, vapaaehtoiset kokivat työn mielekkääksi. Raskaita hetkiä vapaaehtoiset kokivat erityisesti kohdatessaan alaikäisiä ja järjestellessään heidän jatkoyhteyksiään. Toisille mieleen oli jäänyt pohdintoja siitä, miten lopulta kävi ihmisille, jotka pitkän matkan jälkeen joutuivat Suomessa toisistaan eroon. Muutaman kerran

kentällä olleet vapaaehtoiset jäivät miettimään yksittäisiä paineisia tilanteita, etenkin lasten kohtaamisiin liittyen, ja sitä, kenelle muutaman lapsen tai perheen olisi voinut akuutisti jatko-ohjata.

Usein ensilinjan kohtaajille jäi myös tiedollisia aukkoja kohdattavien ihmisten myöhemmistä vaiheista. Ylipäättään lasten reagoinnin ja hädän kautta syntyvää tunnetilaa oli joskus vaikea kestää. Todettiin, että tieto autettavan myöhemmistä vaiheista voisi jälkikäteen tukea auttajien jaksamista. Kuormittavaksi ja turhauttavaksi vapaaehtoiset kokivat ajoittain myös sisäisen tarpeen auttaa enemmän. Toisaalta keskusteluissa nostettiin esille kuitenkin sitä, että konkreettinen apu (ruoat, juomat, huovat, jne.) ovat myös tärkeä välittämisen ele ja osa psykologista ensivaiheen tukea. Havaittiin myös, että saapuvat ihmiset olivat hyvin väsyneitä pitkän matkan jälkeen, eivätkä ehkä olisi jaksaneetkaan ottaa enempää vastaan.

Voidaankin todeta, että psykologiseen ensiapuun kuuluu ensivaiheessa lähinnä turvallisuuden tunteen ja välittämisen vahvistamista ja perustarpeista huolehtimisesta. Oppia saatiin myös siitä, että ensilinjan työssä voi olla korkeita ennako-odotuksia tulevista ylevistä keskusteluista ja tosipaikan tullen autettavien tarpeet ovatkin hyvin arkipäiväisiä, ja työ perustarpeiden täyttämisen kautta tapahtuvaa vakauttamista. Jonkin verran kentällä olleet vapaaehtoiset pohdiskelivat ja ideoivat myös sitä, miten voisivat myöhemmin jatkaa vapaaehtoisena konkreettisella tavalla Suomeen tulleiden pakolaisten kanssa.

Yleisesti ottaen jäi vaikutelma, että vapaaehtoiset olivat osanneet toimia järjestäytyneesti ja asianmukaisesti. Purkuryhmissä vertaistuki toimi erinomaisesti, ja monet avoimet tarinat, jotka olivat jääneet vaivaamaan joitakin vapaaehtoisia, saatiin päätökseen.

Vantaan kriisikeskuksen työntekijöille ohjatuissa puruissa vahvistettiin työntekijöiden jo olemassa olevia voimavaroja ja niiden hyödyntämistä. Tässä yhteydessä korostui myös työntekijöiden keskinäinen hyvä ja luottamuksellinen henki, jota vahvistettiin ja tehtiin näkyväksi osaksi työssä jaksamista. Punaisen Ristin työntekijöiden ja Vantaan kriisikeskuksen työntekijöiden kanssa pohdittiin myös kentällä olleiden organisaatioiden ja ihmisten rooleja ja eri positioista käsin toimimista.

Psykologien valmiusryhmäläiset kokivat purut kaikille auttajaryhmille hyödyllisinä ja auttajaryhmien palaute puruista oli positiivista. Myös eri auttajien ja viranomaisten välinen yhteistyö koettiin pääosin erinomaiseksi. Jälkikäteistarkastelussa valmiusryhmäläisiä olisi voinut olla mukana vähintäänkin lentokentällä, tai mukana myös evakuoitilenoilla. Näin olisi päästy hyödyntämään Thaimaan tsunamin jälkeisiltä evakuoitilenoilta saatuja oppeja.

Joka tapauksessa, myös ensilinjan auttajien tukeminen purkuja tarjoamalla ja kokemuksia sanoittamalla, on kuitenkin erittäin tärkeä osa psykososiaalisen auttamisen ketjua ja mahdollistaa osaltaan ensilinjassa olevien työntekijöiden jaksamista.

Hämeenlinnan ampumisvälikohtaus 2021

Teksti: Salli Saari

Hämeenlinnan ampumisvälikohtaus tapahtui sunnuntaina 24.10.2021 myöhään illalla. Kyseessä oli Hämeenlinnan sosiaali- ja kriisipäivystyksen äkilliseen huostaanottoon liittyvä tapaus, jossa poliisi antoi virka-apua. Huostaanottoon liittyvän perheen isä ampui tilanteessa mukana olleen poliisipartion toista poliisia päähän, haavoittaen häntä lievästi. Tilanteen yhteydessä poliisi ampui tekijää kohti ja hän haavoittui vakavasti. Tapahtuma koski Hämeenlinnan sosiaali- ja kriisipäivystyksen kahta yksikköä (paria), joista toinen pari oli paikalla ampumisen aikana.

Psykologien valmiusryhmän työ

Valmiusryhmän kriisityö käynnistyi seuraavana päivänä suunnittelupalaverina Hämeenlinnan kaupungin edustajien kanssa. Palaverissa sovittiin kattavasta kriisityön kokonaisuudesta, joka sisälsi:

- Kriisi-istunnot tapahtumalle altistuneille sosiaali- ja kriisipäivystyksen työntekijöille ja heidän esihenkilöilleen. Istunnot toteutettiin osin kaikille yhteensä (3+2 istuntoa) ja osin pareittain (2+2 istuntoa). Kolme kaikille kohdistunutta istuntoa ja kaikki pari-istunnot toteutettiin kahden viikon sisällä tapahtumasta. Kaksi istuntoa toteutettiin oikeudenkäynnin yhteydessä.
- Puhelinkeskustelut eniten altistuneiden työntekijöiden puolisoitten kanssa.
- Kriisi-istunnot esihenkilöille: näitä toteutettiin useita eri kokoonpanoissa.
- Kriisi-istunnot sosiaali- ja kriisipäivystyksen työntekijöille: kaksi istuntoa; toinen vakituksille työntekijöille, toinen keikkatyöntekijöille.
- Kriisityötä lastensuojelun henkilökunnalle: lastensuojelutapaukseen liittyi moni Hämeenlinnan lastensuojelun työntekijä. Heille järjestettiin useita kriisi-istuntoja eri kokoonpanoissa.
- Yhteistyötä työterveyshuollon kanssa: palaverissa työterveyshuollon edustajien kanssa käytiin läpi työntekijöiden terveydenhuollollisia tarpeita ja sovittiin jatkohoidosta.
- Seurantasoiot eniten altistuneille työntekijöille puoli vuotta ja vuosi tapahtuman jälkeen: todettiin, että työntekijät olivat toipuneet järkevästä tapahtumasta erittäin hyvin.

Kriisityöhön osallistui neljä valmiusryhmän psykologia. Yksi psykologi osallistui kaikkeen kuvattuun työhön koko prosessin ajan, minkä johdosta kriisiavun koordinaatio ja jatkuvuus pystyttiin takaamaan. Hämeenlinnan kaupunki loi erittäin hyvät edellytykset kriisityölle ja yhteistyö sujui hyvin.

Aseellinen konflikti Ukrainassa 2022–

Teksti: Atte Varis

Valmiusryhmän toiminnan kolmannen vuosikymmenen loppuun mahtui myös Ukrainassa tapahtuvan aseellisen konfliktin alkaminen helmikuussa 2022 ja jatkuminen vuonna 2023. Miljoonat ukrainalaiset joutuivat jättämään kotinsa ja siirtymään maan sisällä sekä matkaamaan ulkomaille. Aseellisen konfliktin alkuvaiheessa valmiusryhmän toiminnan painotus oli viestinnässä ja tiedottamisessa sekä yleisen tiedon jakamisessa. Valmiusryhmän muutama jäsen antoi haastatteluita eri medioihin ja oli valmiudessa kansallisten rakenteiden (ministeriöt, Migri, vastaanottokeskukset) tukemiseen. Myös tukimuotoja vapaaehtoisille suunniteltiin, mikäli konflikti eskaloituisi entisestään. Lisäksi Punaisen Ristin verkkosivuille laadittiin syksyllä 2022 teksti *Elämme monien päällekkäisten kriisien aikaa – viimeisten vuosien aikana henkinen kriisinsietokykymme on ollut koetuksella*. Tässä laajemmalle yleisölle tarkoitetussa ohjeistuksessa käytiin läpi erilaisia reaktioita järkyttävien uutisten ja pitkäkestöisten painetilanteiden äärellä sekä keinoja itsehoitoon ja avun hakemiseen.

Vuoden 2022 lopulla Suomen Punainen Risti osallistui Punaisen Ristin kansainvälinen liitto IFRC:n EU4Health-hankehakemukseen EU-komission terveys- ja ruokaturvallisuustaho DG Santelle. Euroopan laajuisen hankkeen tarkoituksena oli tukea Ukrainasta paenneiden mielenterveyttä. Rahoitus myönnettiin ja osana Suomen Punaisen Ristin hanketta valmiusryhmäläiset suunnittelivat EMDR-sovelluksiin painottuvan ryhmämuotoisen intervention Suomeen tulleiden henkilöiden tukemiseksi. Työ pilotoitiin Punaisen Ristin Hämeen piirin, Hämeenlinnan Ukraina-keskuksen sekä vastaanottokeskuksen kanssa yhteistyössä. Päätettiin kuitenkin olla jatkamatta tätä tukea osana kansainvälistä hanketta.

Aikajana 2013–2023

2014

Jämijärven lento-
onnettomuus ja
vertaistukityö

2017

Turun joukkopuukotus

2016

Imatran
ampumis-
välikohtaus

2019

Kuopion kouluisku

2019

Porin Keskus-
kartanon
tulipalo

2020

Jyväskylän
senioritalon palo

2021

Hämeenlinnan
ampumisvälikohtaus

2020

Vastaamon tietomurto

2020–2022

Koronatyö

2022–2023

Ukraina-työ

2021

Evakuointi
Afganistanista

Suomen Punainen Risti

Tehtaankatu 1 a

00140 Helsinki

punainenristi.fi